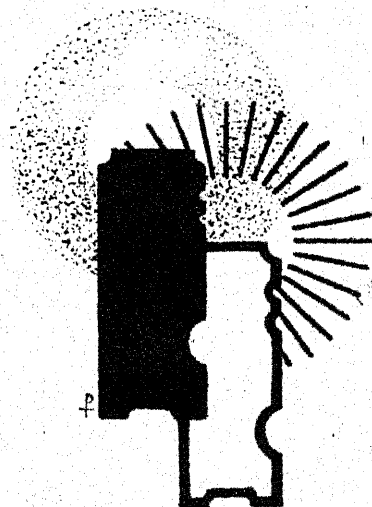

EESTI GRAAFIKA

EESTI GRAAFIKA- JA RAAMATURÖITMISETÖÖSTUSE
ETTEVÖTJATE ÜHINGU
&
GRAAFIKATÖÖSTUSE JUHTIDE ÜHINGU VÄLJAANDEL

NR. 3/4

1930

EESTI GRAAFIKA

EESTI GRAAFIKA- JA RAAMATUKÖITMISETÖÖSTUSE ETTEVÕTJATE
ÜHINGU
JA GRAAFIKATÖÖSTUSE JUHTIDE ÜHINGU VÄLJAANDEL

NR. 3/4

1930

Väärnähetest trükitööstusärielus tänapäeval.

E. ROOSIK.

Elujõulise tööstuse tekkimiseks ning tema edaspidiseks eduks on võistlus kahtlemata tarvilik. Võistlus aga olgu aus! Kuid meie pörkame kokku igapäev hoopis vastupidisega. Ausate võistlejate asemel on kerkinud esile nagu seeni peale kosutavat vihma eriliik nn. „soperdajaid konkurente”. Nende tekkimist soodustab suurelt see asiolu, et meil ei mingisugust seadust ega keskorganit pole, mis reguleeriks meil vajalikkude ettevõtete tekkimist ja tööolusid nendes. Ma mõtlen siin esikorras trükikodadele. Mainitud „soperdajad-võistlejad” kannustatud küll kõigest muust, kuid mitte ausast elust läbilöömise tahtest, ilma mõtlemata ning, lubatagu öelda, päris lapsikult, asutavad töökodasid, tellides kalli välisraha eest masinaid ning muid tarvilikke esemeid. Ei pruugi siin pikemalt peatuda selliste ettevõtete püsivusel ning töötulemustel. Selgub otsekohe, et selline varanduste „kasutamine”, liiategi majanduslikult mittetugeval väikerahval, nagu meie, hoopis lubamatu on. Keskkorraldus oleks siin hädasti vajalik, milleks võiks olla, kas Tööstus-Kaubanduskoda või mõni teine vastavaid funktsioone taotlev asutis. See ei tarvitseks veel mingisugune diktaatorlik asutis olla; aitaks vahest informatsiooni büroostki, mis sellekohase nõuande osakonnaga ühiselt töötaks. Kuivõrt asi tõsine, ning milliste võimatusteni ilma sarnase reguleeriva asutuseta võib minna, näitas vägagi selgelt hiljutine pärmivabrikute lugu, kus ühe asemele, mis vabalt suudaks meie turgu rahuldada, kolmanda (!) vabriku asutamisega vaeva nähti.

Trükitööstuse ettevõtete juures on asi veelgi hullem. Et paremini võistelda, muretseb sarnane „soperdis-võistleja” kuidagi endale samad masinad, mis juba mujal suuremates ettevõtetes niikuinii olemas, ning milliseid ausa võistluse puhul ka ühiselt kasutada saaks (ladumasinade töö ja klisheerimine!), nagu seda mitmel pool välismaal võime tähelepanna. Kas ei oleks meilgi võimalik arvestada seda, et suuremad ettevõtted, kus töötamas ladumasinad võiksid varustada laduga ka teisi trükikodasid, kus masinad puuduvad, — loomulikult niisuguse hinnaga, milline osutuks vastuvõetavaks äritegevusele. Meil harilikult, et teiste elujõulisematega võistelda, alandatakse hindu määradeni, kus töö tasuvusest enam juttu ei saa olla. On ju õige, et tugev võistlus tooted tarvitajale odavalt kätte annab, kuid ka sel nähtel on oma piir ning sellest ülemines hakkab juba asja hädus kannatama.

Ei osata lihtsamatki arvestust läbi viia, nagu hiljuti X köitekoja „võistlustest” selgus. Ettevõttel oli tõepoolest palju tööd, kuna hinnad tarvitajale vägagi vastuvõetavateks osutusid. Teisal vangutati päid ega jõutud sellest aru saada, kuidas nii odavate hindadega võib töötada. Varsti selgus see odavalttöötamise saladus. Ühel heal päeval kasvavad ettevõttel kohustused ülepea ning ta tunnistas end maksujõuetuks, kuna oli töötanud alla oma hinna. Mitmes kohas valitseb üldiselt otse lapsikus oma ärikulu arvestamisel. Unustatakse isegi mõnel juhtumil, et avatava töökoja ruumide eest rohkem üüri

tuleb maksta, kui tulusid võib loota. Ei tohiks ometi inimesed vene vanasõna alusele midagi rajada, et „annab Jumal tööd, annab ka mõistust”. Rahustatakse ennast ja töötarvitajaid kulunud ütelsega, et suurete võttes tuleb iga väiksemgi liigutus maksta, kuna vähemates sellest juttugi pole.

Valed kalkulatsioonid ja nende tegemine ei ole aga ainukesed tööstusettevõtete edu takistajad, vaid on teisigi mõjuvaid tegureid. Nii töötab rida vähemaid ettevõtteid ainult õpilaste varal. Et sarnane asiolu hindu langetada laseb on iseenesestki selge. Need trükikojad tulevad kuidagi omaga välja, ja parajal juhul kiitlevad ülejääkidestki. Kuid, kas on selline nähe loomulik? On nende ettevõtete omanikud kunagi mõelnud, mis saab nende õpilastest, kui nad oma õppeaja lõpetanud? Neile antakse siis kuidugi seal „hundipass” ning võetakse uued õpilased asemele. Kas ei ole vähematki moraalset kohustust oma juhatusel õppinud õpilaste vastu? Et töö sarnases ettevõttes korratu on, ei tarvitse tõendama hakatagi. Ei saagi kuidagi nõuda, et vilumata õpilane umbeski sama hea töö teeb, kui õppinud tööline. Ka õpetus ei ole neis ettevõtetes kaugelki ajakõrgusel. Seal vabritseeritakse lihtsalt sarnaseid pooliku teadmistega inimesi, keda meil kahjuks juba liigagi palju ümberliikumas. Kuigi õppeaeg ainult esimeste, põhipanevate sammude astumine on, ning edaspidine töö alles lõpuliku vilumise, tööoskuse jne. annab, peab siiski arvama, et sarnaste inimeste töö eriti viljakas ei saa olla, kuna ta rajatud on vildakale alusele. Peab uuesti siinkohal nõudma katsekomisjonide ellukut-

sumist, kes uusi tööjõude kontrollivad, sest ilma sarnaste katseteta ei ole meie trükiteostuses edu võimalik.

„Soperdaja-konkurents” tarvitab veel vägagi omapärast ja uut meetodit. Kuna raskete aegade ja eelpoolnimetatud üliproduktiooni tõttu vabu töölisi küllaldaselt, siis ei tarvitse selline asutus üldse alalisi tööjõude pidada. Tänaval on neid liikumas küll ja küll, kes hädasunnil valmis teatud tööd ükskõik missuguste tingimustega tegema, olgu see siis kas mõneks tunniks ehk tükkiviisi. Et nende tasu allapoole igasugu kujutlust on — on ka teada. Möödunud pikk streik jõudis hulga töölisi juure muretseda, ja et töövõimalusi kõigile ei jätkunud, pidi paratamatult hulk vanemaid tööjõude tänavale jääma. Siin peaks trükiteostuste ühing vajalikke samme astuma. Tuleks oma liikmete käekäigu eest enam valvel olla ja töötuile abiandmist paremini korraldada, et nad ei saaks üldsuse huvidele hädaohtlikuks.

Tuleb püüda selle poole, et kõikuvatele alustele rajatud ettevõtetelt võtta võimalus eksploateerida viletsuse lävel olevaid töölisi ja alla suruda niikuini viimase võimaluseni odavaid tööhindu.

Praegust haiglast olukorda ei saa parandada ühe käe liigutusega ega ühe poole pingutustega. Selle kallale peavad asjast huvitatud ühiselt asuma, siis vast võiks loota tagajärgedele, mis rahuldaksid tööandjaid, töölisi ja töötarvitajaid.

Soliidsed ettevõtted võidelgu kõige energiaga igasuguste ärielu paistete vastu, ning kandku halastamatult avalikkuse ette kõik, mis on ühes või teises kohas mäda.

Mõnda linollõikest.

E. ISOR.

Linollõikeid tarvitatakse trükitehnikas laialdaselt. Seda ala õpetatakse tööstuskoolides ja isegi algkoolides käsitöötundidel. Linollõike õpetusi on trükis ilmunud ja see tehnika on üldiselt tuttav, kuid arvan, et pole üleliigne anda mõnd näpunäidet ja teha lühikest ülevaadet kauaaegsetest praktilistest kogemustest.

Suurte trükiarvude juures linollõigete trükk praegusel kivi- ja offset-trüki ajal kuidugi enam pole mõeldav, aga palju meil Eestis siis trükatakse suurt arvu (reklaamplakat jne.) sellelaadilisi trükiteid?

Lõige. Lõikeks tarvitatakse kõige rohkem umbes 3-mm paksust harilikku pruuni ehk rohelist pörandakatte linoleumi. Kanna-

tab trükiarvu umbes 3—4 tuhat, mis aga ka palju oleneb paberist ja masinameistri hoolest. Lõigeteks hea on Mäseri (Leipzigist) linoleum, mis eriti seks otstarbeks valmistatud, sitke ja vastupidav; ainult kallim on see ülalnim. meil müügilolevast harilikust linoleumist.

Kogenematu lõikaja püüab alguses lõigata joonelaua järgi — noaga. Kohasem on selleks juba kohe muretseda tarviline arv pöitleid ja mõni terava otsaga nuga. Pöitlid võivad olla järgmise kujulised:

- ∨ = kitsejalg, umbes 1½—2 mm läbimõõd.
- ∇ = kitsejalg, umbes 5 mm läbimõõd.
- ∩ = väike süvendaja, umbes 1½—2 mm läbimõõd.
- ∪ = suurem süvendaja, umbes 5 mm läbimõõd.
- ∩ = süvendaja, umbes 10—12 mm läbimõõd ja nende teritamiseks hea õlitahk.

Alguses noaga lõigates võib juhtuda, et lõige tehakse liig ühtepidi viltu (V), mis trükkimise ajal vajub täis ja mida parandada masinas raske ehk hoopis võimata. Niisugusel juhul tuleks lõigata uus. Muidugi läheb sellega kaduma hulk kallist aega, kuna põhjuseks pole muud kui halvasti lõigatud plaat. Sellepärast on vaja algusest peale hakata lõikama niinim. „kitsejäljega“ (∨ = pöitliga). „Kitsejälgi“ peaks olema kaks. Vähemaga on sobivam peeneid ja väikesi lõikeid teha, kuna suuremaga suuremaid ja jämedamaid hästi saab lõigata. Harjutades alguses on soovitatav „vaba käega“ lõigata, rohkem viludes aga juba joone pealt ja täpsalt. Harjutusi tuleb teha algusest peale kindla käega, mitte üht joont mitu korda lõigates ega järeleaidates. Lõigata tuleb soovitud joont umbes ühe kuni kahe millimeetri laiuselt vastavalt kitsejälje sügavusele ja siis kõrvalt, vabalt poolelt, teise lõikega juba laiemalt ja sügavamalt võtta. Olles aga hästi vilunud, võib kohe jämedama pöitliga välja süvendada parajad tükid ja jooned.

Pöitlite käsitamist tuleb algusest kohe kindlakujuliselt ja julgelt harjutada; tagajärjed ja saavutised on siis märksa paremad. Pöitli pead pihku surudes, väikese näpuga toetudes linoleumile, pahema käega linoleumi lõikele vastavalt keerates, läheb lõige joonise järele libedasti. Lõikele peaks jätma alati naelutamise jaoks umbes ½- ehk 1-sentimeetri laiune madal äär ehk fasset. Küünarnuk ja käsi — iseäranis suure formaadi lõikamisel — õhus hoida ja võimalikult vähe linoleumi puudutada, et ära hoida kopeeritud joonise kustutamist linoleumil. Lõigata alati koonuskujuliselt — „kitsejäljega“ (∨), kuid mitte otse joones sügavus (L) või poolviltu (∠), milliste lõigete servad trükkimise ajal kergesti murduvad.

Algajale tundub, et peab suruma pöitlit jõuga, iseäranis Mäseri linoleumi lõikamisel, ja et pöitel kargab kergesti joonest välja. Pöitel libiseb raskelt linoleumi sees edasi ja kontuurid ilmuvad konarlised ja purunevad, või jälle pöitel libiseb linoleumi pinna peale ja kargab eemale ehk pahemal juhul lõikajale näppu ehk päkka... Hästi teravate riistade ja püsiva harjutusega leitakse varsti riista õige käsitamise viis. Järskude nurkade, nii kui tähtede jne. juures, tuleb pöitel ehk nuga järsult allapoole hoida, et saaks puhtaid nurki, mis trükkimisel ei määriks. Selleks on kohane tarvitada, kas „kitsejälge“ või lamedat kolmnurk-pöitlit. Tähe ümarikkude nurkade jaoks tarvitada poolümarikku pöitlit, millega korraste lõigata tähe sisemised ja välimised ümarused.

Lõigates leitakse nii mõnigi uus tehniline võte, mis aitab tööd hõlbustada.

Suurte plakatite juures ei saa keerata linoleumi iga lõike suunas; siin tuleb juba vaba käega ja osavusega pöitleid tarviliselt käsitada.

Edukamaks töötamiseks peab katsuma pöitleid võimalikult harva vahetada. Olles joonisega hästi kohanenud, kontuur „kitsejäljega“ valmis lõigata, siis korruga kõik sü-

Saksamaal üldiselt ja ka meil uuelevatavates trükikodades püütakse läbi viia kirja kõrguse suhtes prantsus-saksa normaalkõrgust (ka Didot kõrguseks nimetatud), mis võrdub $62\frac{2}{3}$ tip. punktile = 23,500 mm. Inglismaal ja Ameerikas on kirjakõrgus $29\frac{1}{32}$ ingl. tolli, s. o. sama kõrge kui serviti pandud šilling. Võrdluseks mõned kirja erikõrgused, mõõdetud „meetrilise punkt mõõduga“ (1 m = 2660 punkti): Aner'i 70,2, inglisis-ameerika 62,02, Fournier'i 63, prantsus-saksa (normaal) 62,6, Haase 63,5, hollandi 66, Krebs'i 63,3, Leipzigi 63¼, vene 66, Frankfurdi 66¼ ja 68. — Niisugune Soodom valitseb veel kirja kõrgustes!

vendada, edasi jällegi kontuur, siis süvendus ja nii edasi, kuni lõige valmis. Edu ja kiirus niisugusel töötamiseviisil ilmub iseenesest.

Suured laigud, mis mõeldud trükkis valged, lõigatakse korruga välja kuni aluseni, siis kui linoleum aluslauale kleebitud.

Sageli juhtub, et lõigatakse liig madalalt, pinnapealt, mis trükkimise juures tuleb nähtavale, kuna originaali järele trükk on mõeldud ilma „pooltoonideta” — määrimata. Niisugune pooliklõige tuleb kindlasti enne masinasse andmist sügavamaks lõigata, et mitte masinas trükkimise ajal hakata lõikamisega aega viitma. Peab seda meeles pidama, et harilik linoleum on trükkimiseks pehme ja tihtipeale trükkimise juures vajub laiaks, iseäranis peenemad jooned ja väiksemad punktid. Selle tõttu trükkimine linoleumiga hästi passivate tööde juures on raskendatud ja nõuab masinas rohket järelaitamist.

Kleepimine aluslauale. Linollõigete aluseks on tarvitusel ja soovitatud mitmesuguseid viise ja meetode, nii kuidas kuskil on leitud parema ja odavama olevat. Kõige rohkem tarvitatakse siiski puust aluseid. Kui tarvitada puust aluslauda, siis on selleks kõige kohasem hea, täitsa kuiv, umb. 3 mm trükitähest madalam kase ehk lepa vineer. Tarvitades aluseks harilikku, mitte vineerlauda, peaks jällegi täitsa kuivale kase- ehk lepalauale kleepima tahaküljele papp, et kaardu tõmbumisest hoiduda. Kui aga alus siiski kaardu tõmbub, mis näitab, et pole tarvitatud hästi kuiva puud, siis ei aita muud kui saagida alusele risti ja põiki, umbes poole kõrguseni nuudid sisse.

Kleepimiseks on kõige kohasem tarvitada tislari või raamatukõitja liimi. Igaks juhuks tuleb linoleum liimimise ajal naelutada kinni ümberringi fasseti mööda kui ka lõikevahedest keskelt. Peale kleepimist peaksid plaadid kuivama umbes paar tundi enne trükkimist. Väiksemad linollõiked tulevad juba enne lõikamist heale, kuivale, tasasele aluslauale (lepp ehk kask) kleepida ja siis, peale kuivamist, joonis peale kopeerida.

Tarvitusel on veel mitmet liiki linoleumi trükialuseid, nagu tinaroopad pappribadega (E. Gr. nr. 1, 1923), siis tarvitatakse veel süstemaatilisi puuliiste, kuhu linoleum peale kleebitakse ja naelutatakse. See viis on hea kui tahetakse trükkida ladu ja linoleumi korruga ühes koos. Kõik need meetodid on, vör-

reldes vineeralustega, aegaviitvad ja meil Eestis vähe läbi löönud.

Suureviisiline linoleumiga trükkimine praegusel edenenud trükitehnika ajal on mõeldav rohkem seal, kus on tegemist väikese trükiarvuga ja kus pole kättesaadav kivi- ja offset-trükk. Kus aga moodsad abinõud käes, seal saab paika olla linoleumi trükil vaid siis, kui tahetakse kasutada võimalikult lihtsat, kiiret ja odavat meetodit.

Mitmevärvilise linollõige. Mitmevärvilise linollõige nõuab lõikajalt vilumust ja osavust, ka head kunstimaitset. Mimevärvilist lõiget valmis-originaali järele lõigata on muidugi kergem kui hakata värve ühevärvilisele joonisele kombineerima.

Lõigata tuleb kõigepealt põhivärv (kontuur), millest tehakse soovitud arvul äratõmbeid. Värskest äratõmbelt kantakse linoleumile üle nii mitu korda kui palju värve soovitud. Väiksemaid jooniseid võib kirja kopeerpressiga ehk lõikamismasina pressiga kopeerida. Suurte plakatite juures, kui pole käepärast vastavat vajutisabinõud, peab iga värv eraldi läbi õhukese (paus-) paberi kopeerima linoleumile kollase ehk valge kopeeripaberi abil.

Peale ülalnimetatute on tarvitusel veel mitmeid kopeerimisviise. Nii on laialt tarvitusel linoleumile kopeeritud kontuurvärvilise järele kohe lõigata soovitud järgmisi toonvärve, neid linoleumil kas värvilise ehk musta pliatsiga ära märkides.

Et linollõike tehnikat saab kasutada mitmeti, siis on tarvitusel paljuid viise pooltoonide järelaimamiseks, tehes joonekesi „kitsejäljega” ehk trükkides pooltoone õrna värviga.

Lõige oleneb palju lõikaja maitsest ja joonisest. Värvide juurekasv sünnib ühe värvi teise peale trükkimisest; näiteks: kollasest ja sinisest sünnib roheline jne. Vilunumail lõikajail on kõige parem ja kiirem viis juba valmis värvilisest kavast teha kopia ja need üle kanda läbi kollase paberi linoleumile.

Iga erivärvi lõikel peab olema õgvendusmärk (|_) nurgal ja rist (+) ehk joon all äärel, mis kergendab üksikute värviplaatide kleepimist alusele ja trükkimisel kindlustab paremat „passivust”.

Juhtub, et lõikamisel „lõigatakse sisse”, ehk mõni koht ei õnnestu hästi ehk murdub mõni tükk masinas trükkimisel. Siis ei pruugi

Tähelepanemiseks!

- Selle numbrile on lisatud neljavärvitrükis kaasanne, mille kohta tuntud värvivabrikud

BERGER & WIRTH, LEIPZIG

teatavad järgmist:

- Teated Standart-Normaalkollase kavatsetavast tarvitusele võtmisest Inglismaal ja Ameerikas on äratanud suurimat tähelepanu kõigis edukamates ringkondades graafika alal.
- Mõtte loobuda arvukaist värvisortidest ja valmistada ainsa seeria normaalkollasega (kollane, punane, sinine, must) kõik kolme- ja neljavärvitrükid on kahtlemata väga meelitatav. Kauemat aega töötasime püsivalt selle küsimuse kallal ja kuna meil õnnestas tehniliselt täiesti lahendada seda ülesannet, siis tarvitatakse käesoleva aasta kevadmehi, et tutvustada sel alal töötavat ringkonda selle tähtsa ja tähelepanu vääriva uuendusega.
- Rockstroh-Tehaste näituse ruumides kanti ette meie Standart-Normaalkollaseid B & W suurearvulises trükis.
- Eriti selleks koostatud raske kirju trükk tõestab, et meie Standart-Normaalkollasega saavutatakse ühel ajal kõikide võimalikkude värvitoonide loomulikkus, olgu see külm talvemaastik, karakterpea või interieur soojades, läikivates toonides.
- Lillepiltide trükk kõrvalolevas masinas andis hülgava tunnistuse Standart-Normaalkollase sobivusest ka kolmevärvitrükis.
- Eriteadlased kohtavad sellega suurt edusammu graafika ratsionaliseerimises.
- Eriti peab tooma esile, et sellega saavutatakse mitte ainult lihtsus lahku minevate piltide koostöökimisel, vaid tähtis on ka kõige pealt asjaolu, et meil korda läks valmistada Standart-Normaalkollasega mõjurikkaid, valguskindlaid ja ebaharilikult eredaid värvitrükke, milledeks seni tarvitati tuntuvalt kallimaid normaalkollaseid.
- Olgu veel mainitud, et meie Standart-Normaalkollane võimaldab oma läbi paistvuse (Transparenz) tõttu teatud juhustel kalduda kõrvale harilikust värvide järjekorrast kollane, punane ja sinine.
- Meie Standart-Normaalkollase üldise tarvitusele võtmisega on tasandatud tee mõttele, panna maksma teatud

norm neljavärvitrükis

Firma Berger & Wirth, Farbenfabriken, Leipzig

Esindaja Eestis

ED. J. WISCHNIKOFF, Tallinn, Pikk 49

Originalgemälde von Seckelmann

Aus den Feengrotten bei Saalfeld
Märchendom

Aus der Illustrierten Zeitung, Verlag J. J. Weber, Leipzig

Gedruckt während der Leipziger Frühjahrsmesse 1990 auf einer Schnellpresse „Hermann“ 55/80 der Rockstroh-Werke AG., Heidenau
von Albert-Fischer-Galvanos der Firma C. Schwarz vorm. Emil Hauck, Galvanoplastischer Großbetrieb in Leipzig, mit unseren

B & W - Standard - Normalfarben

Das
Qualitäts-
zeichen für

hakata uut lõikama, vaid võib endist lõiget parandada, lõigates rikke välja ja kleepides uue tüki asemele, seda kinnitades võimaluse korral naeltega. Lõikamise juures pandagu tähele, et riistad oleksid teravad, milleks õlitahk alati käepärast olgu.

Viludes lõiketehnikaga, ilmuvad veel nii mõnedki uued võtted, mis töö eduks ja kii-

ruseks kasulikud, olgu kas kopeerimisel lino-
leumile, süvendamise juures, või muud.

Kuna teada, et lino-
leumil sisaldab, siis oldagu linolplaadi pesemisel benssiini ja petrooleumiga ettevaatlik, sest nim. vedelikud imuvad kummissse, mille tagajärjel viimane muutub pehmeks ja mu-
redaks.

Kirjapea ladumisest.

J. VEIKESAUN.

Kirjapea on aktsidents-laduja tööpraktikas tihti esinev töö ja vilumatule ladujale sünnitab selle korralik ladumine tihti raskusi. Ta satub ärevusse kirjamõõtute valikus, koormab tööd ülearuste ilustustega ja kulutab aega ülearuste katsete peale.

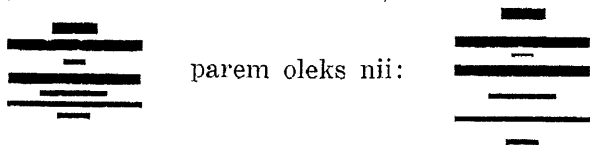
Nagu teada, on kirjpäid kahesuguseid: ülelaiuse ja nurgapäid. Mõnikümme aastat tagasi oli moeks piirata ülelaiuse ulatuvaid kirjpäid ilustustega, teinekord väga rikkalikult. Ka trükiti tihti värviline toon kirja alla ja tuli ette, et kirjapeas leiduvad ärimärgid välja pressiti. Nüüd on see kõik läinud moest. Raamide kadumisega on kadunud ka toonitrukk. Praegu pannakse rohkem rõhku teksti selgusele ja ülevaatlikkusele kui asjatule kaunistamisele. Kirjadest on kohased tarvitada enamalt jaolt kõik püstjoontega aktsidentskirjad. Eriliselt muidugi grotesk. Kursiivkirju ei saa pidada igakord kohasteks, eriti selle tõttu, et kirjapeale kohasemaiks on suurtähed. Need ei ole kursiividel igakord küllalt selged. Nii siis: vähemalt pearida olgu laotud suurtähtedest. Suuruse kohta võiks öelda, et üle 3-cicero mõõdu ärgu mindagu. Leidub tellijaid, kes oma kirjapea jaoks nõuavad ka suu-remaid: 4—5-cicero mõõte, kuid need jäägu eranditeks. Kui kirjapea koosneb ainult ärinimetusest, aadressist, telefoni ja postkasti numbritest, siis laotagu ta tervena suurtähtedest. Need mõjuvad dekoratiivsematena ja annavad tööle rohkem soliidust. Tuleb ette kirjpäid, millelede lisatakse juure ka ettevõtte erialade, esinduste ja osakondade loetus. Seda võib olla mõnikord õige pikk rida ja see paigutatakse harilikult peateksti alla pahemale poole paberi servale, kus ta ulatab tihti ülevalt alla paberi ääreni. Seda kõike

ei sünni laduda suurtähtedest, sest see oleks raskelt loetav; selleks peaks tarvitama väikseid tähti ja õige peenikest kirja. Suurt rõhku pandagu ruumi jaotusele ridade vahel; hoidutagu liiast kokkusurumisest, kuid peetagu meeles, et kirjapea tekst võtku ikkagi nii vähe ruumi kui võimalik, tähendab: hoitagu ka liigse laiutamise eest. Ilustusi ärgu tarvitatagu, raame, ka joontest, ärgu tehtagu, sest need pole moodis. Jooni ärgu tarvitatagu rea pikenduseks gruppide kujundamisel. Sõna poolitamisi ei tohiks ka olla. Kui vähegi võimalik, püütagu read lõpetada tervete sõnadega. Lubamatud on ka sõnade lühendamised, eriti pearea juures. Lühendatult kõlbavad tarvitada ainult: A.-S. A.-G. A.-Ü. ja teised sarnased.

Mitmevärvitrukk on küll kohane, kuid igal juhusel mitte üle kahe värvi, rohkem võiks lubatav olla ainult siis, kui tahetakse edasi anda mõnda ärimärki algupärastes värvides. Viimastel aastatel moeks saanud „Neue Sachlichkeit” ladumisviisi rohkete rammusjoontega, suurte punktidega ja põigiti ridadega ärgu tarvitagu laduja omapead iga ettetuleva töö juures. See ladumisviis pole suutnud ennast maksma panna kuigi laialt (küsitav on, kas ta seda kunagi suudabki) ja võib olla tellijale vastuvõtmatu, tekitades hiljem ümberladumisega üleliigseid kulusid. Selle kohta peaks ikka tellijaga enne kokku leppima, esitades ühtlasi ka töökavand enam ehk vähem viimistletuna. Ka poogenladu tehtagu ainult tellimise peale, sest selle ladumine on aegaraiskav ja nõuab ka ladu masinasse võtmisel seadmist ja kohendamist.

Nurga-kirjapeade juures tuleb rõhku panna ladu laiuse peale. Post neljandik kaus-

tal olgu ladu suurimaks laiuseks $3\frac{1}{2}$ kvadraati. Post kaheksandikul 2 kuni $2\frac{1}{2}$ kvadr. Kirjamõõtudest oleks neljandikul tekst kiri suurimaks ja kaheksandikul tertia. Ka nurga-kirjapeade ladumisel tarvitatagu enamuses suurtähtede ladu. Neis kirjapeades leiavad rohkem tarvitamist vahejoonekesed, 1—2 ciceropikkused, enamasti peenjooned. Tähelepanna tuleb, et jooned oleks asetatud mitte täpsalt ruumi keskele, vaid pisut kõrgemale, arvesse võttes suurtähtede ladu juures tähepildi paigutust jalal. On viisiks panna kirjapeale jooneke ka teksti lõppu. Tihti on see jooneke väga tarvilik ladugrupile kenama kuju andmiseks ja raskuspunkti tõstmiseks. Kuid juhtumisel, kui ladu lõpeb lühikese, paari ciceropikkuse reaga, tuleks joon ära jätta. Nurga kirjapeadel juhtub mõnikord, et pikkas mitmesõnalises ärinimetuses sõnake „ja“ erireana esineb. Pandagu tähele reavahede tegemisel, et selle rea tõttu kirjapea ei esineks katkirebituna, näit.:

parem oleks nii:

Nurga-kirjapea ladu paigutusel paberile tuleb silmas pidada ka paberi ääri. Postneljandikul olgu ülemine serv umbes 3 cicerolaiune ja küljelt $2\frac{1}{2}$ cicerokaugusel äärest, kuna kaheksandikul vastavad mõõdud oleks $2\frac{1}{2}$ ja 2 cicerot. Paremale poole üles nurka paigutatakse harilikult koha nimetus aastaarvuga. See rida peaks seisma 1 ciceropool kirjapea esimest rida neljandik-kaustal ja üks nonparell — kaheksandikul. Siin võib ette tulla ka erandeid juhusel, kui kirjapea alguses on mitu õige lühikest rida ja selle tõttu raskuspunkt alla on surutud. Siis tuleks panna kohanimetuse rida kirjapea kõige laiema reaga ühekõrgusele. Samuti on lugu küljeäärega. Kui ladu koosneb lühikestest ridadest ja ainult üks ehk kaks ulatuvad üle laiuse, siis tuleb küljeäär hoida kitsam eelpoolnimetatud mõõtudest. Nurga-kirjapäid ei tarvita ärid kuigi palju, vaid peajasjalikult tarvitavad neid ametiasutused, sellepärast tuleb ka harva ette, et neid trükitakse värvilistena ehk enam kui ühe värviga.

Pikemate kirjade puhul tarvitatavat lisapoognate tekst, mida harilikult paar rida, laotakse samast kirjatüübist kui esikpoo-
gengi, kuid märksa vähemast.

Kuulutustehnika meil ja mujal.

H. M a i m, ETA reklaamijuht.

Kuulutustehnika on sedavõrt lähedalt trükitehnika kaga seotud, et julgen võtta sõna trükitehnika ajakirjas, olles arvamisel, et sellest on kasu nii ühele kui teisele.

Kõige pealt pean tunnistama, et meil kuulustehnikas puudub igasugune süsteem.

Ajakirjanduse väljaandjad ei pane õieti mingit rõhku asja trükitehnilisele küljele, eriti aga ajakirjade tululeheküljele. Vorbitakse kuulutus kuidagi kokku mitmest-setmest kirjast, täidetakse lehekülge igasuguse haosiga ja saadakse sellega kätte seda, et ükski mõistlik inimene meie kuulutusi ei loe. Kui aga siiski mõni kuulutus on ilmelt hea või vähemalt vastuvõetav, siis on selleks enamail juhtudel kaasa mõjunud väljast saadud matriitsid või on kuulutus ette skitseeritud tellija poolt.

Meie ajalehtede talitustes puudub asjatundja, kes „tsenseeriks“ kuulutusi enne ja pärast ladumist. Kuulutuses puudub lõöksõna, puudub „pilgupüüdja“. Vastuvõtmise juures puudub aeg kuulutusele kujundamisega tegemist teha, samuti ka ladumisel, ja tulemuseks on labane ja näotu kuulutus. Siiski, kolmest Balti riigist on esikohal Eesti; sest Lätis, rääkimata Leedust, on kuulutusküljed veel halvemad kui meil.

Soomes on kuulutused laotud võrdlemisi hästi, kuid sealset sisemist organisatsiooni mitte tundes,

siirdunud edasi Rootsi, kus kuulutused enamaste otse eeskujulikud. Sellest alamal.

Eestis tegutsevad reklaami alal igasugused õnnelikud, emigrandid hädasunnil ja teised juhulsielt sellele alale sattunud isikud, kes alles eile müütsid saapamääret ja homme siirduvad uuele alale. Nende ja nende juhtimisel töötavate kuulutuskontorite töö seisab kuulutuste hankimises ja edasisaatmises ajalehtedele. Keelt parandab lehe korrektor, ladumise eest hoolitseb laduja nii hästi-halvasti kui ta seda oskab ja imelikul kombel — meie kuulutaja on

Meie ajakirjandus võistleb oma kaastöölisega vahendajatega, kes on nende suuremad kliendid, andes ajalehe kontoris tulevale kuulutajale sama suure, sageli veel suuremgi hinnaalanduse kui kuulutuskontorile. Viimane, et pidada sees hinge, peab väikseprotsendilise vahetasu eest pidama ülal organisatsiooni, maksma makse ja soetama krediite, sest kuskil maailmas ei õiendata kuulutusearveid nii visalt kui meil. Enesest mõista ei suudeta niisuguses olukorras hoida häid jõude, vaid aetakse läbi kõige odavamaga, see eest aga sageli kirjaoskamatu jõududega.

Rootsis ilmus sel aastal ajalehtede-kataloog, mis antud välja „Rootsi leheväljaandjate ühingu“ ja „Kuulutuskontorite ökonoomilise ühingu“ poolt. Käsi-käes, nii ajalehed kui 9 kuulutuskontorit (Ees-

tis on neid muudugi rohkem, sest Eesti on igalpool ees!) töötavad nad seal. Kataloogis on muide avaldatud ka n. n. kliendirabatt. Võtame näiteks „Dagens Nyheter'i“ kui suurimaid lehti, siis näeme, et kuulutuse pealt, mis maksab nominaaltariifi järele 250 krooni, tehakse nii kliendile kui kuulutuskontorile 5-protsendiline hinnaalandus, 500 kr. juures 7½ prots., 1000 kr. — 10 prots., 2000 kr. — 15 prots. jne., 15.000 kr. — 30 prots. Vähemate lehtede juures on kassaskonto või „Kundenrabatt“ suurem, nii töölislehe „Arbetaren“ juures 100 kr. pealt 5 prots., 250 kr. — 10 prots., 1000 kr. — 20 prots., 3000 kr. — 30 prots. jne. Igal lehel on oma avalik tariif — letialust kaupa seal ei tunta — ja kuulutuskontor kui lehe kaastöeline saab peale nende tariifide veel oma vahendustasu, mis tavaliselt on 25 prots. Pöörduv kuulutaja otse lehe poole, siis antakse temale kassaskonto ülalnäidatud avaliku tariifi järele. Kuna sealne äriees aga ei kuuluta selleks, et teenida kuulutuse pealt — nagu meil — siis ei lähe ta ajalehe talitusse, vaid kuulutuskontori, kus asjatundjad teevad tema ideest või mõttemõlgutusest mõjuva kuulutuse.

Kulutuskontorid Eestis on sunnitud andma kliendile rabatti selle eest, et nad nende huvides töötavad, kuulutusteksti ja laokavandi koostavad (vähemalt ETA teeb seda), krediiti võimaldavad jne. Rootsis aga maksab klient kuulutuskontorile.

Mul oli juhus tutvuda põhjalikult Stockholmis muide ka sealse suurima kuulutuskontoriga, Gumaeliuse Annonsbyraga. Sattusin suurde operatsioonisaali, mis ametnikkude rohkuse tõttu tuletas elavalt meelde Scheeli panka. Töösüsteem on umbes sama

kui meil ETA's, vast selle vahega, et seal iga ala jaoks on oma spetsialiseerunud ametnik. Alumisel korral on talitus, raamatupidamine, arvepidamine, kontroll, kassa, tekstikirjutajad ja juhatajad. Teisel korral asub eeskujulik väikene tsinkograafia ja väikene, kuid väga otstarbekohane, masinate poolest mitte moodne, Lynotype ladumismasina ja heade kirjadega varustatud trükikoda. Ei puudu enesest mõista kõik tarvilised masinad, kuigi, nagu öeldud, nad pole kaugeltki kõige modernimad.

Gumaeliuse juures kuulutus, mis tulnud tekstikirjutajalt, ja läbi käinud revidendi, ärakirjad saadetud arvepidajale ja raamatupidajale, originaal paigutatud arhiivi, kust teda milgil tingimusel ei anta välja, rändab kunstniku-ateljeesse, kus valmistatakse klisheejoonistust. Sealt läheb ta tsinkograafiasse ja siis trükikoja juhataja kätte, kes teeb laokavandi. On kuulutus laotud, siis valmistatakse temast matriits ja viimane tuleb jälle tagasi alumisele korrale, kust tööarve läheb kuulutajale ning matriits ajalehele. Selles peitubki Rootsi ajalehtede kuulutuskülgede ilu. Võidab leht töäjõude säästmisega ega pole sunnitud palkama kõiki neid hästimaksetavaid erijõude, ning võidab ka kuulutaja, sest kuigi ta on koormatud mitte just väikese lisamaksuga, saab ta ilusa, reklaamitehniliselt mõjuva kuulutuse, teades, et kuulutuse koostamine on sama suur kunst kui autojuhtimine mägestikus. Väidan veel, et Gumaeliuse Stockholmi peakontoris on ametis 150 inimest ja et tal on osakondi teistes Rootsi linnades kui ka Oslos. Büroo teenistus on umbes 25 prots. ja seepärast ettevõtte jõukas ning ametnikud kindlustatud hästi,

EESTI GRAAFIKA

GRAAFIKATÖÖS-
TUSLIK ERIAJAKIRI

ILMUB 6 KORDA AASTAS

Tellimise hind:

Terve aasta peale postiga	Kr. 1.80
Välismaale	Kr. 2.30
Üksiknumber	Kr. —.25

Kulutused:

½ lhk. välismaa firmadele (ka esindajate kaudu antud)	Kr. 50.—
Kodumaafirmadele	Kr. 30.—
Valmistrukitud reklaamilehe kaasapnemine	Kr. 30.—

Eelmised aastakäigud

on veel vähesel arvul saadaval ja maksavad:
1923. a. 12 nrit Kr. 5.—
1924. a. 4 nrit Kr. 1.50.

TELLIMISE ADDRESS:

TALLINN

A-S. «ÜHISELU» TRÜKIKODA * PIKK NR. 40
EESTI GRAAFIKA

Eesti-Soome-Läti trükitöösturite kongress.

Esimene kongressipäev.

Koosolek Estonia punases saalis
kell 17.

Kongressi avab Eesti Graafika- ja Raamatuköitmis-tööstuse Ettevõtjate ühingu esimees Fr. Uibopuu ja teatab, et kongressi presiidiumi on valitud igast maast üks esindaja, kes järgmised: juhataja Fr. Uibopuu (Eesti), abid K. F. Puromies (Soome) ja A. Oschinsch (Läti), sekretäriks A. Silberhand (Eesti), abideks L. Lyydikäinen (Soome) ja Pilmabs (Läti), redaktsioonikomisjoni: Th. Käärrik (Eesti) ja V. Pen-gerots (Läti).

Üldse esindajaid Soomest 9 ja
Lätist 3.

Soome trükitöösturite keskorganisatsiooni sekretär L. Lyydikäinen, kannud ette Soomest saabunud tervitustelegrammid kongressile, asub pikema soomekeelse referaadi juure teemal —

SOOME GRAAFILISTE TÖÖANDJATE ORGA- NISATSIOONID.

Töandjate organisatsioonide ajalugu Soomes on võrdlemisi noor, kui mõista nende all seda, mis praegu töandjate organisatsioonid tähendavad, nimelt olla vastukaaluks tööliste huve kaitsvaile organisatsioonidele. Alles 1890. a. vahetusel hakkasid töölisteliikumine ja sotsiaaldemokraatlikud aated leidma pinda meie maal ja seni mitmel pool toiminud tööliste ühingud, mis töötasid puhtkodanlikus vaimus, peamiselt hariduslike sihtidega, hakkasid omandama läänepoolsetes maades juba kaua aega töötanud töölisorganisatsioonide sotsiaaldemokraatlikku programmi. Nii alustas 1897. a. oma tegevust esimene ülemaaline tööliste organisatsioon, Soome Trükitöölise Liit. Organisatsiooni asutamisel on võetud aluseks Rootsi vastavate organisatsioonide põhikirju ja kogemusi. Seega võib öelda, et Soome Trükitöölise Liit alustas oma tegevust Lääne-Euroopa alusel.

Peale vaevalt kolmeaastase tegevuse leidis Soome Trükitöölise Liit enese küllalt tugeva olevat pealetungi alustamiseks organiseerimatute trükitöösturite vastu, esitades neile 1900. a. alul kollektiivlepingu, mis sisult peajoonetes vastas tol ajal Rootsis jõus-olevale palgatariffile. Pealetungi puhul märkasid ka trükitöösturite omanikud, et nad killustatult ei suuda vastu seista tööliste organiseeritud rindele ja et ka neil tuleb otsida teid organiseerumiseks. Nii sündis, ütleksime, pärast sõja kuulutamist, esimene töandjate organisatsioon graafilisel alal, Soome Trükitöösturite ühing. Veel 1900. a. alul oli ühing aga niivõrra nõrk, et see ei võinud astuda võitlusse ning töölistes saavutasid oma organisatsiooni abil

Eesti-Soome-Läti trükitöösturite kongressist osavõtjaid.

suure põhimõttelise ja ainelise võidu. Mõlemad organisatsioonid otsustasid nimelt võtta tarvitusele ülemaalse kollektiivlepingu, alates 1. märtsist 1900. ja senise kantlikul (fyrkant) põhjendava arvestamisviisi asemel alfabeedile baseeruva arvestamisviisi, mis oli tarvitusel juba Skandinaavias ja Saksas. Pärast 1905. a. suurstriiki Soomes, mil venelased olid sunnitud oma rõhumiist pehmendama, tugevnesid kõik töölisorganisatsioonid ja nende liikmete arv kasvas silmanähtavalt. Sel ajal, täpsalt öeldes 1906. a. sügisel, asutati Soome ülemaaline Töandjate ühing, millest hiljem kujunes välja Soome Töandjate Keskkliit, olles vastukaaluks ülemaalsele Soome Ametiühisusele. Ka Soome Trükitöösturite ühing liitus töandjate keskorganisatsiooniga, võttes endale oma praeguse nime ja muutis oma põhikirja sel kujul, et liikmeiks võisid pääseda nii kivi- kui ka raamatutöösturid ja kemigraafilised ettevõtted. Ühel ajal sellega asutati ka Soome Raamatuköitmis-töösturite Omanikkude Liit. Seega saavad mõlemad organisatsioonid oma praegusel kujul tuleval aastal 25-aastasteks.

Põhikirja järele on Soome Graafilise Liidu ülesandeks valvata ja arendada graafilise tööstuse omanike ühiseid huve, edendada graafilise kutse ja tööstuse arengut ning tegutseda selles suunas, et leplikkus töandjate ja tööliste vahel säiliks ning võimalikud tüliküsimused töandjate ja tööliste vahel püütaks lahendada leplikul teel, ilma tööd katkestamata.

Liit alustab tarbekorral koostööd teiste samasuguste Soomes tegutsevate liitude ja ühingutega.

Liidu liikmeks oleku kohta öeldakse põhikirjas:

Liidu liikmeks võib astuda graafilise tööstuse omanik, kes oma liikmeks astumise soovi kas kirjalikult või suusõnaliselt teatab Liidu juhatusse. Selle teadaande põhjal otsustab juhatus liikmeks vastuvõtmise kas eitavalt või jaatavalt.

Iga Liitu astunud liige peab kirjutama alla kaks eksemplari põhikirja, kohustudes sellega tunnistama põhikirja tema ja teiste liikmete vahelise kokkuleppena. Üks eksemplar läheb liikme, teine juhatusse kätte.

Meie liidus kujundavad siis liikmeskonna ärid, firmad, mitte aga üksikud isikud. Liidu liikme maks kalkuleeritakse eelmise aasta tööpalkade alusel, praegu on see ½%, kuid võidakse Liidu otsusel kõrgendada 5½% peale. Liidu juhatus koostub seitsmest liikmest. Hääletamine Liidu koosolekul, milledest võib osa võtta liikme esindajana ainult kas äriomanik isiklikult või firma või aktsiaseltsi poolt direktor, valitseja, prokurist, juhatusse liige või tehniline juhataja, sünnib hääletamine skaala järele, mis baseerub makstud tööpalkadele.

Nagu ma algses juba tähendasin, on meie Liidu peamiseks ülesandeks toimida vastukaaluna tööliste organisatsioonidele ja tõrjuda tagasi sealt poolt võimalikult tulevaid liialdatud nõudmised või teiste sõnadega öeldes, hoida alal „relvastatud rahu“ tööturul. Relvastatud selles mõttes, et töölistes peavad võimaliku töövõitluse puhul pidama silmas asjaolu, et nemad üksi ei määra rahutingimusi, et ka teine pool, töandjad, tahavad öelda oma sõna selles suhtes. Kuivõrra hästi meie Liit on suutnud töörahu säilitada, selgub juba sellest, et kogu selle aja jooksul, mil meie Liit ja selle eelkäija Soome Trükitöösturite ühing on olemas, seega ligi 30 aastat — ei ole Soomes graafilisel alal olnud rohkem kui üks tegelik palgavõitlus, 1911. a. alul ütlesid nimelt töölistes üles oma palgalepingu, esitades ühtlasi meie organisatsioonile kinnitamiseks sellise lepingu, mis oleks töandjate arvates hävitanud kogu tööstuse. Mitme kuu jooksul teostatud läbirääkimised ei annud mingeid tagajärgi. Tööliste organisatsioonil näis olevat haruldaselt suur võitlushimu ja selle juhid ei osanud õigesti hinnata seisukorda. Töövõitlus puhkes ja kestis kolm kuud. Selle lõp-

Tallinnas,
31. mail ja 1. juunil
1930.

pedes dikteeris töandjate organisatsioon rahutingimused täielikult. Suurimate võitadena sellele töötüli lõppemisel tuleb märkida kaht asjaolu: tunnitasu-süsteem endise päevatasu-süsteemi asemele ja õigus kasutada ladumismasina ääres ka selliseid isikuid, kes enne ei olnud trükitööstuses töötanud. Pärast 1911. a. ei ole tööliste organisatsioon püüdnud streigi abil oma palku tõsta. 1917/18. aastal aset leidnud tööseisakud olid puhtpoliitilise iseloomuga ja osalt selle mässu eeltõid, mis 1918. a. alul puhkes venelaste abiga ja mille mahasurumine meil nagu teigi, nõudis mitme meie parima poja vere.

1911. a. streigi lõppedes nõudsid töandjad, et kollektiivlepingu tõlgitsemise jaoks tuli asutada alaline vahekohtus, mille otsustega mõlemad pooled pidid jääma rahule, ja et streiki, lockouti või boikoteerimist ei tohtinud teostada tariifi maksvuse ajal. See vahekohtus, mis on lahendanud palju tariifi tõlgitsemise puutuvaid küsimusi, on osutunud sobivaks töörahu kindlustajaks tariifi maksvuse ajal. Meil ei ole sellise kohtu üle öelda midagi muud kui head. On ka loomulik, et lepingu tõlgitsemise instantsi puudumise korral tahab end tugevamaks arvav pool tõlgitseda tariifi oma meele järele ning töörahu ei taha säilida, kuigi kollektiivleping on olemas.

Meie põhikirja kõneleb veel, et liit peab valvama ja edendama graafilise kutse ja tööstuse arengut. Kohe pärast Liidu asutamist lerkis päevakorrale kutsekooli asutamine õpilasele, sest trükitöösturite laienemise ja töö masineerumise puhul ei olnud õpilasil enam nii suurt võimalust saada kohapeal küllaldast ja põhjalikku kutseõpetust, kui tarviline. Tööstuse laienedes hävines see patriarhaalne suhe, mis varemalt oli olnud õpilase ja tema meistri vahel, õpilased nagu kaugenesid oma peremehest, kuna peremees ise ei olnud enam nende tööd valvamas. Kooli küsimus, mida arutati Liidus kaua, lahenes 1919. a., mil alustas oma tegevust Helsingi trükitööstuse kool, kuigi väga tagasihoidlikes oludes. Kool on n.-n. „ühapäeva-kool“ ja selle kursus kestab kolm aastat. Ühepäeva-kooli all mõistetakse sellist kooli, milles õpilased saavad üks päev nädalas praktilist ja teoreetilist õpetust kolme aasta jooksul. Töandjad maksavad neile selle aja eest täie palga ja semestrimaksu, mis on 50 Smk. Meie kool on vist ainus omalaadiline Põhjamaadel, sest enamuse kutsekooli, nii meil kui ka mujal, on õhtukoolid, kus antakse õpetust pärast tööaja lõppu. Ühepäeva-kool on eriti Baieris laialdaselt tarvitusel, kuid meil ei ole seda teistel aladel, peale trükitööstuse. Praegu on koolis ligi 150 õpilast ja töandjad on üldiselt rahul kooli kursuse lõpetanud töölistega.

Meie Liit on kogu oma olemasolu aja tegutsenud virgalt rationaliseeritud hinnatlemise saavutamiseks, andes välja kirjandust ja hinnatlemisjuhtnööre ning pannes toime hinnatlemiskursusi üle kogu maa. Selle asja juures ei taha pikemalt peatuda, kuna selle üle meie poolt veel kõneldakse.)*

Liidu algatusel on loodud ka haige- ja matmis-kassa, mille liikmeiks võivad olla äride omanikud, juhatajad ja sellised töölised, kes ei kuulu tööliste-organisatsioonidesse. Kassa sai ühelt oma liikmelt tähelepanuvääriva annetuse.

1918. a. suri Daanis Soome Trükitöösturite ühise esimene sekretär, trükitööstur ja ajakirjanik Emil Vainio, kes oma testamendis määras oma varandusest Liidule stipendiumide fondiks. Praegu on fond kasvanud niivõrra suureks, et selle protsentidest võidakse aasta väitel jagada 8000 Smk. noortele tööjuhtidele või kontoriametnikele välisstipendiumideks.

Kohe pärast maailmasõja lõppu asutati Daani algatusel Põhjamaade Trükitöösturite Nõukogu, millesse kuulub kolm liiget igast neljast Põhjamaast, nimelt Daanist, Norrast, Rootsi ja Soomest. Nõukogu, mille üheksas koosolek peeti käesoleva kuu algul Kopenhaagenis, sihiks on hoida alal tihedat koostööd ja kontakti sellesse kuuluvate maade trükitöösturite vahel. Kuna keelelised raskused ei takista koostööd, on nõukogu töö osutunud kasulikuks eriti meile, kel on palju õppida Skandinaavia riikide vanemalt ja arenenumalt vennasorganisatsioonelt. Peale koosolekute säilib kontakt ka kirjavahetuse teel, mille eest hoolitseb iga riigis asuv kirjasaatja-liige. Viimase Daanis peetud koosoleku ajal avati Kopenhaagenis esimene rändav Põhjamaade trükitoodete näitus, mille korraldas nõukogu ja mis minu arvates oli väga kordaläinud, andes selge pildi iga riigi erilistest joonest. Näitus rändab kordamööda igas neljas riigis ja saabub tuleval sügisel Helsingisse.

Liidu Helsingi liikmete poolt on asutatud pealinna Helsingi graafiline klubi, mille eesmärgiks on tegutseda kutseoskuse arendamiseks ja kutsetraditsioonide alalhoidmiseks, olles ühtlasi liikmete n. õ. kaasvõitlejate selts. Klubi on võtnud endale sihiks oma kodu hankimise, kogudes selleks otstarbeks annetustena üle ½ milj. marga. Klubi on algatanud ka Soome trükitööstuse ajaloo kirjutamist. Soome esimene trükitöödaja on nimelt asutatud Turus 1642., nii et meie võime 12 a. pärast pühitseda trükitööstuse toodete 300-a. päeva.

Liikmete rahuldamiseks on Liidul 1907. a. saadik ametis alaline agent. Liidu büroo sooritab makсутa Liidu liikmete ülesandeid pealinna ametasutustes ning annab 10 korda aastas välja Liidu „Tiedonantaja“ nimelist ajakirja.

Käesolevaga olen lühidalt selgitanud neid mõningaid saavutusi, milleni oleme jõudnud Soomes 30 a. jooksul. Suurteks ei või neid nimetada, nendega ei maksa sugugi uhkustada, kuid midagi on ikka tehtud ja peasi: töörahu säilitamine on meil oma arvates üpris hästi korda läinud. Töörahu säilitamine — mitte ükskõik, millise hinna eest, vaid sel kujul, et tööstuse loomulik areng on kindlustatud see on tööandjate organisatsioonide pealisesanne.

*) K. F. Puromiehe referaat teisel kongressi päeval.

Enne kui lõpetan, tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et meil nii graafilise kui ka raamatuköitmisel tööstus tegutseb ülemaalist kollektiivlepingute nappal, mis jätkuvad 2-aastaste perioodidega, kui neid 6 kuud enne seda ei ole üles öeldud. Kollektiivlepingute otstarbekohasuse üle vaieldakse ka meil, kuid meie tööstusharule on nad osutunud sobivaiks. Võib-olla on ka sel mõju, et meie trükitöölise organisatsioon tegutseb lääne-euroopalisel alusel. Meil ollakse lepingutega harjutud juba mõlemal pool ning nii mõlemad organisatsioonid kui ka üksikud liikmed on enamasti alati alistunud täitma lepinguid.

Raamatuköitmisetöökodade Omanikkude Liit on oma tegevuses võtnud eeskujuks Graafilise Tööstuse Liidu tegevuse ja raamatuköitjate kollektiivtöölepingud on ühtlased graafilisel alal jõusolevatega ning nende jõusolemise aeg lõpeb ühel ajal viimaksnimetatatega.

*

Juhataja tänades referenti ülevaatliku kõne eest Soome trükitöösturite organisatsioonist ja tööst annab — kuna referaadi kohta sõnavõtjaid ei ole — sõna Läti trükitöösturite organisatsiooni sekretäri V. Pengerotsile, kes pikema venekeelse kõnega esineb teemal:

TEGELIK GRAAFIKA LÄTIS.

Referent esineb huvitava kõnega, mille tuum võetud igapäevasest „jooksvast trükitööst“. Kordaläinud võrdluste najal näitab ta neile otsimistele ja „kõbamistele“, mis mitme aasta kestes Läti trükitoodete juures esile tulnud. Trükitöölised, kes vastuvõtlikud igasugustele modern kunsti vooludele, saagedasti ilma enesele aruandmata kipuvad järele aimama kunstnike-ultramoderniste, ja sellepärast ka trükitoodete seas on niisuguseid, mida ei oska vaadata ega mõista lugeda.

V. Pengerots on hoolega kogunud Läti trükitöid mitmest ajajärgust ning demonstreerib neid oma kõne illustreerimiseks.

Kõne põhijoontena võiks ära märkida järgmisi ülemineku astmeid Läti tarbegräafika arengemises:

1. Läti vabariigi kujunemisaastad, mil vastavate graafikaettevõtete puudumisel kunstnike huvi pöördus puu- ja linoleumlõikele.

2. Kunstnike „valitsemisperiood“ mitmesuguste trükitööde väljatöötamisel, peamiselt raamatute ja kaante ilustamisel. Viimaste tähtsust rõhutati liialdaval (mitmed prof. Purvits'i ilustatud kaaned omavad maali iseloomu).

3. Kunstnike ignoreerimine, mis väljendub eriti raamatute väljaandmisel, millel puudub ühine stiil.

4. „Uue tipograafia“ järkjärguline arengemine — alates 1928. a. — kunstnike-konstruktivistide kaastööl. Nende tegevus seisab plakaatide ja affishide väljatöötamises ja foto-montaaži käsitamises kaante kaunistamisel (R. Suta ja J. Liepinsh'i tööd).

5. Katsed typo-montaaži abil saavutada omapärast stiili (N. Strumke tööd).

B. Trükitöösturite ühingu poolt moodustatud graafikakomisjoni tähtsus uue graafilise stiili väljatöötamisel.

C. Omapärase, Läti rahvusliku kunsti iseloomule vastavate trükitähtede loomise katsed pole annud positiivseid tagajärgi. Paremaid tulemusi on saavutatud ka siin peamiselt grotesk- ja blocktähtede käsitamisel.

*

Järgmiseks saab sõna Eesti Graafika- ja Raamatuköitmis-tööstuse Ettevõtjate ühingu abiesimees A. Veiler, kes peab pikema referaadi teemal:

TRÜKITÖÖSTUS EESTIS.

Ajalooline arenemine. Esimene trükikoda Eestis avatakse 1632. a. Tartus ühel ajal ülikooli asutamiselega. Omanikuks saab riialane Jakob Bekker, kes aga varsti ettevõtte peab andma edasi Johan Vogelile. Kolm aastat hiljem asutatakse esimene trükikoda Tallinnas. Tartu trükikoda tööandjaks on peaaesjalikult ülikool, trükikitakse saksa ja ladina keeles. Ülikoolil on Emajõe ääres ka oma paberiveski.

Algab sõda Venega, 1656. a. vallutavad venelased Tartu. Enne seda viiakse trükikoda ühes ülikooli raamatukoguga Maarja kirikusse ja müritakse seal kinni. Üle kolmekümne aasta ei ole Tartus trükikoda. Aastal 1688 hakavad liikuma ülikooli uuestiavamise jutud. Ka Vogeli trükikoda tuuakse kirikumüüride vahelt välja. Päästetud on 21 kasti trükitahti.

Eestikeelsete raamatute trükkimine on hulk aega Tallinna, Riia ja Pärnu eesõiguseks. Alles siis, kui Grenzius asub Põltsamaalt Tartusse, Vogeli trükikoja võtab üle ja 1500 rubla eest Riia Mülleri trükikojalt ostab ära eestikeelsete raamatute kirjastamise õiguse, hakatakse ka Tartus trükkima eestikeelset kirjandust. Need 1500 rubla laenab Grenziusele ülikool. 1805. a. on tal juba 7 abilist töös, 3 pressi käimas ja 130 puuda kirja kastides.

Õppinud töäjõud tulevad Saksamaalt. Napoleon I ajal muutub Kesk-Euroopa sõjaleeriks, tööliste liikumine ühest kohast teise on raske ja Tartus on tunda õppinud trükitoöliste puudust, üks trükikoda ei jõua enam kõiki töid teha ära. Ülikoolilt nõusoleku saanud, avab Tallinna trükikoja omanik Montag Tartus Laakmanni juhatusel 1837. a. teise trükikoja, kust võrsub Eesti ärkamisaja suurim kirjastus. Vanimaid trükitoöstuse hälle, peale Tartu ja Tallinna, on ka Pärnu ja Põltsamaa. 1870. a. paigu leiame neis linnades juba 17 trükikoda.

Praegune seisukord arvudes. Järgnevad tsunftiaegsed rõõmud ja mured. Tuleb käsitleda vabakslaskmine, kapitali mõjuvõimu tõus, Vene valitsuse survepäevad tsensori punase pliatsiga ja Eesti trükitoöstus jõuab sinna, kus ta on praegu.

Me leiame Eestis 58 trükikoda 1689 töölisega (arvesse on võetud need ettevõtted, milles peale omaniku on töös vähemalt 5 töolist). Tööinspektori aruannete järgi oli peale nende veel 34 väikest trükikoda 1—4 töölisega. Viimase viie aasta jooksul on ettevõtete arv tunduvalt kasvanud, töölisi üle 200 juure tulnud. Igal aastal võrsub meil 2 keskmist ja 3 väikest trükikoda. Kaugelt üle 2000 inimese leiab trükitoöstuses praegu oma igapäevast leiba. Igapäev on töös 10 rotatsioonmasinat, 2 moodsat ajalehe värvitrükis-sisseadet, 46 ladumismasinat (mis on võrdne üle 500 inimese tööjõule) ja 162 kiirpressi. Kui tehnilist sisseadet võrrelda elanike arvuga, siis jätab Eesti terve rea riike Euroopas endast kaugele maha.

Side trükikoja ja ajalehe vahel. Eesti trükitoöstuse arenemine seisab lähedases ühenduses ajakirjanduse edusammudega. Praeguse aja tempo nõuab eriti päevalehtedelt tugevat tehnilist külge, viimane aga tingib omakorda kapitali kasva-

mise. Peaaegu kõik suuremad lehed ja trükikojad on osühisuste käes. Kaheksa trükikoda põhikapital on 2.490.000 krooni, keskmiselt iga ettevõtte kohta 31 miljonit senti. Ajaga sammu pidades oleme nii kaugel, et üks rotatsioonmasin tunnis viskab välja samapalju lehti kui kakskümmend aastat tagasi üks kiirpress 5 ööpäevga; käsiladuja 1000 tähe asemel saame Intertypil 7500 tähte tunnis; 20 minutit pärast sõnumi vastuvõtmist on see juba trükitud luugeja käes. Ka provintsi-press areneb jõudsasti. Seda võimaldab rohke trükikodade arv väikelinnades. Eestis ilmub 169 ajakirja ja ajalehte, ainult veerand neist Tallinnas. Meil tuleb üks leht iga 7000 elaniku kohta. See on Saksamaale õige lähedane, kus iga 6000 elaniku kohta ilmub üks ajaleht. Paljustest Euroopa riikidest on Eesti ees. Suuremate lehtede tiraash on võrdne Schweitsi lehtedele. Eesti päevalehed ilmuvad üle 30.000 tiraashis ja suuremaid nädallehti trükikitakse üle 50.000 eksemplari.

Kaitstud tööline ja kaitstud töötur. Töölistekaitse on Eestis võrdlemisi arenenud. On ratifitseeritud terve rida Genfi konventsioone, mis vanades tööstusmaades on alles järke ootamas. Nii on meil keelatud naistel töötamine pärast kella 10 õhtul, ületunde võib teha töökomissari teadmisel. Haiguskindlustus on üldine, 4% maksavad ettevõtjad ja 2% töölised, kassade juhtimine on tööliste käes. Töölistevanemate ja kollektiivlepingute seadused on jõus.

Seetõttu peab aga tööstus ise omal jõul lööma läbi. Temal kaitset ei ole. Toorained — paber ja värv — on kõrge sisseveotelli all, tihti 25% ad valorem (0,15—0,40 kuldfranki kg netto). Võõrkeelsete raamatute, seallhulgas ka saksa- ja venekeelsete, eesti sõnastike, samuti Briti piibliselt eestikeelse vaimuliku kirjanduse sissevedu on tollivaba (viimase 3-aasta jooksul on sisse veetud 155.311 kr. väärtuses). Välismaal trükitud eestikeelsed ajakirjad ja raamatud on sama tolli all kui puhas paber (0,234 kuldfranki kg. netto), kolme aasta jooksul on sisse toodud 66.565 kr. eest. Riigi- ja eratöid, mis varemalt valmistati teistes trükikodades, tegi riigi trükikoda 1929. a. 1.097.000 kr. väärtuses. See töö, millest ennast oleksid võinud elatada neli suurt trükikoda, on eraetevõttele võetud.

Seisukorda tuleb seletada seega, et parlamendis on kaks tugevat tiiba: sotsialistid, kes on tööliste huvide kaitsjad, ja põllumehed, kes tööstuse kaitsest on vähe huvitatud.

Võitlus kollektiivlepingute ümber. Vahekord töölistega on praegu normaalseis roopais, mil mõlema poole huvid väärilist tähelepanu. Enne seda tuli aga Eesti trükitoöstusel elada läbi raskeid katsumisaastaid. Maailmasõja järele vaevles kogu Euroopa revolutsiooni õhkkonnas, eriti need maad, mis asuvad Nõukogude Vene külje all. Üks neist väikeriikidest on ka Eesti. Ei ole imestada, et tööstuses tihti tekkisid konfliktid, ilma et oleks arvestatud tagajärgi. Ainult ettevõtjate rahulik kalkulasioon ja kokkuvõidmine raskeil silmapilkudel suutis üksikuid tööstusharusid päästa hukkumisest.

Esimene kollektiivleping meie trükitoöstuses sõlmiti 1905. aastal. Selles lepingus oli siiski palju vastastikust arusaamist, seda õhkkonda, mis peegeldub 1913. a. Lätis sõlmitud „Tarif der Buchdrucker

zu Riga". Maailmasõda lõppes, Vene revolutsiooni keerus oli meeleolu palju muutunud ja tööliiskond oli läinud sõjakaks.

1920. a. kevadel pidime kirjutama alla kollektiivlepingule, mis andis ettevõtte peaaegu täielikult tööliste kätte. Vahepeal olime elanud üle ka riikliku trükikodade sekvestri, kus mõneks ajaks kaotati peremehe õigused. 1920. a. kollektiivlepingu järgi võis iga kahe nädala tagant nõuda palgatõstmist. Tükitöö oli keelatud, masinaladujail oli kuuetunniline tööpäev, ületundide eest maksti 100% lisatasu, töölisti määras trükikodadesse ametiühisuse tööbüroo, iga 20 abilise kohta võis pidada ainult 3 õpilast ja masinameistri hooleks oli üks kiirpress. Võib endale kujutada ette, missuguse raske südamega trükiteöstur igal hommikul pidi astuma üle trükikoja läve.

Palgakõrgendus seisis vahetpidamata päevakorral. Ettevõtjad näitasid andmete varal, et elukalliduse indeks ei ole tõusnud kaugeltki sel määral, mil palganõudjad seda tõendavad, kuid sel oli vähe tagajärge. Esimesel aastal pärast kollektiivlepingu sõlmimist, tõsteti palku 50% võrra, järgmisel aastal algasid uuesti läbirääkimised kollektiivlepingu muutmisest. Talvel 1922. a. tuli palku jällegi tõsta 30%, kuid eelmise lepinguga võrreldes suudeti siiski tööstuse huvides suruda läbi mitmed parandused. Nii oli lepingus määratud juba kindel palk: käsiladujail ja masinameistritel 17 kr. 82 senti, masinaladujail 22 kr. 68 senti nädalas; palgamuutmist võis kahe nädala asemel nõuda neljanädalase etteütlemise järele; tükitööd tehti juba vabal kokkuleppel; masinaladuja tööpäev oli 7-tunniline; esimest korda oli ka töönorm sisse viidud (Linotypil 6000 tähte; Typographil 4200 tähte tunnis; käsiladujail 7000 tähte raamatuladu päevas). Ületundide eest maksti 50—75% lisatasu; töölisti palkas töökoja juhataja ametiühisuste tööbüroo kõrval ka väljaspoolt; 20 abilise kohta oli 7 õpilast ja masinameistri hooleks peale kiirpressi ka tiigelpress.

1924. a. sügiseks on leping jälle õeldud üles. Järgnevad läbirääkimised. Palk kerkib 15% võrra: käsiladujail alammääraks 21 krooni nädalas, masinaladujail 26 krooni. Kuid masinaladujate tööaeg on juba 7½ tundi ja masinaladu õpilasteks võib võtta ka neid, kes varemalt trükikodades pole töötanud; masinameistri ületunnid on lehetrukkimisel sunduslikud.

Nurjaläinud suurstreik. 1928. a. jaanuaris esineb trükiteöliste ühing jälle 30%-lise palgakõrgenduse nõudmisega. Trükikodade seisukord on raske. Mitmed suuremad trükikojad ei ole aastate jooksul maksnud dividendi. Kõige paremal juhul ulatab teistel dividendid 3—8%. Ettevõtjad on valmis veidi palka tõstma, kuid nõuavad kindlalt tööviljakuse tõusu, eriti masinaladujailt. Tööliste esindajad ütlevad ära. 21. märtsil keskööl algab trükiteöliste suurstreik. Rahalist abi streikijatele tuleb Soomest, Rootsi ja Amsterdamist. Soome trükiteöliste liidu esimees Uno Immonen käib isiklikult raha toomas ja Eesti seltsimehi õhutamast.

Rasked päevad sunnivad ettevõtjaid hoidma kokku. Uued inimesed asuvad trükikodadesse, õpetamine on ööd ja päevad käimas. Vastastikkü aidatakse üksteisel kiiremaid töid teha valmis. „Vaba Maa“ trükikojas, kes uues olukorras kaunis kiiresti viib töö normaalseisse roopaisse, on nelja trükikoja

tellimised korruga masinast. Kolmekuise heitluse järele on seisukord juba selgunud. Streik kestab nimeliselt küll veel edasi, välismaalt tuleb ka abiraha, kuid Eesti trükikojad töötavad suurelt osalt juba uute jõududega. Kui ametiühisus oma kassa on teinud tühjaks ja streikijale annud loa asuda tööle, siis leidub trükikodasid, kus endiseist töölistist võetakse tagasi ainult 5%. Uued töölistid on asemel, kelle intelligents on kõrgem ja töö viljakam. Siin ei saa olla juttu vaenulikkusest streikijate vastu. Näiteks oli nende nelja tööliste hulgas, keda meie võtsime tagasi, ka ametiühisuse esimees ja endine tööliste vanem.

Naisladujaile tee avatud. Ligi kaks aastat on trükiteöstus saanud juba rahulikult areneda. Suur osa uusi töölisti on keskkooli lõpetanud, mitmed ka kunsttööstuskoolis käinud. Praegu on tööpäev 8-tunniline, vilunud tööliste palk algab 21 kroonist nädalas, ületundide eest makstakse 25—50% lisatasu, suvel on 2 nädalat puhkeaega. Kontrolltabelite varal, mis näitavad tööviljakust, on võimaldatud otstarbekohane tööjaotus ja õiglane tasu. On trükikodasid, kus on töö 50% naisladujaid, kes näitavad eriti head viljakust ladumismasinail. Endise kollektiivlepingu 6000 tähe asemel on nüüd prooviladu 7500 Linotype masinail tunnis. Kõik uued on erilise jõupingutusega selle normi välja ladunud. Masinad on korras, naisladuja ei tiku ise haamriga kallale, montöör parandab. Palka makstakse tööskuse, mitte teenistuse-aastate järgi, 21—35 krooni nädalas. Huvitav on märkida, et naistööjõule tee trükikodadesse avanes alles viimastel aastail. Esimesi üksikuid väljaõppinud naistöölisti leiame Tartus 1916. a. ja Tallinnas mõni aasta enne seda. Pean ütleva, et naisjõud ladujaina trükikodades seisavad täiesti oma ülesande kõrgusel. Hea griff, puhtusearmastus, keelteoskus jne. on omadused, mis heale töölistele on hädavajalised.

Õpilaste küsimus. Et viimasel paaril aastakümnel töösus tunduvalt langes, on üldiseks nähtuseks kogu maailmas. Selle vastu otsitakse abinõusid. Praegu harutab ka Eesti parlament tööstusringide algatusel seaduseelnõud, mis tööstust õppimise viib kindlasse roopaisse. Õppeaeg kestab 4 aastani. Õpilasi võib pidada ainult see töökoda, mille juhatajaks on ameti õppinud isik. Sellitunnistuse saab alles pärast vastavate tööde äraandmist komisjonile, mille liikmeiks on ettevõtete, haridusministeeriumi ja oskustööliste esindajad. Õpilane töötab lepingu alusel; keelatud on õppimise ajal ühest kohast teise jooksmine.

Ka kutsekoolid leiavad valitsuse silmis juba suuremat tähelepanu.

Juhtiva personaaliga on teatud raskusi. Neid tuleb vääriliselt valmistada ette. Näha on, et ameeriklasele 25 aasta eest omane vaade — poeg ei tohi tallata isa jälgedes — hakkab kaduma kogu maailmas. Me näeme, et ka trükiteöstuses eluõiguse võidab seisukoht, et pojad sammuvad isa jälgedes ja et tulevased ettevõtete juhtijad on tunduvalt haritumad ja kogemusrikkamad kui meie.

Tööhinnad langevad. Samal ajal, mil töötasu vahetpidamata tõuseb, näeme viimasel aastakümnel tööhindade alalist langust. Katsed tööhindu normeerida, äparduvad. Töötatakse küll välja minimaaltariifi, kuid sellest kinni ei peeta.

Franz Rudolf Schmidt

pühitses 20. septembril s. a. 50-a. ametijuubelit. Oma vaheline" koosviibimine sel puhul peeti rest. „Kübas“, kuhu ametivendi rohkel arvul oli kokku tulnud juubilaritervitama. *Fr. Rudolf Schmidt* on trükitööd alustanud Tallinnas, Kuber-mangu trükikojas ja töötab praegu Tall. Eesti kirj.-üh. „Päevalehe“ trükikojas.

Eduard Karro

Riigitrükikoja vanema masinameistri abi. Pühitses 20. sept. s. a. oma 35-aasta ametijuubelit. Seks puhuks oli rest. „Kübas“ korraldatud omavaheline pidulik koosviibimine, millest ametivennad rohkel arvul osavõtsid.

E. K. on trükitööd alustanud Pärnus L. Laakmani trükikojas.

Friedrich Jakoby

pühitses 25. oktoobril s. a. 25-a. ametijuubelit. Sel puhul oli graafikatööstuse juhte kokku tulnud rest. „Rooma“ ülesnäitama oma lugupidamist ametivennale tema aupäeval. *Fr. Jacoby* on kivitrükiala Tartus E. Bergmanni juures õppinud ja töötab praegu a.-s. „Astorias“ kivitrükiosakonna juhatajana.

Ainult pealinna suuremad trükikojad hoiavad hindu kudagi veel ühisel tasapinnal. Hulk töid valgub provintsi. Uusi väikesi ettevõtteid tuleb vahetpidamata juure. Nende arv on tunduvalt kasvanud pärast viimast suurstreiki. Praegu on meil juba 34 väikest trükikoda, kus töötab kokku ainult 85 töölisi. Nende asutamiseks ei ole mingisuguseid takistusi. Ka vähempakkumistega, mida toimetavad omavalitsuse asutised, surutakse tööhinnad alla.

Võib-olla peame meiegi siin osaliselt käima Hollandi eeskujule järele, kus on tarvitusel kümmed abinõud hindade allasurujate vastu. Nii pannakse seal tarbekorral teatud trükikodadele paberi, värvide jne. müük seisma, lastakse isegi töölised lahkuda, määratakse rahalised karistused. Alaliselt rändavad Hollandis ettevõtjate ühisuse ametnikud ringi ja kontrollivad hindu. Ajakirjade trükkimise võib seal üks trükikoda teiselt võtta ära ainult siis, kui seda teeb 5% kallimalt. Eestis on praegu valusamaid küsimusi, kuidas muuta trükitööstust sääraseks tööstusharuks, milles ettevõtja saab tööheadusele vääriulist tasu ja investeeritud kapital ei otsi põgenemiseks teid. Arvan, et see suurte jõupingutustega meil ka korda läheb.

Lõppkokkuvõtte. Oma kõnet võttes kokku, jüuan järgmistele seisukohtadele:

1. Trükitööstus — kui ajalehe ja raamatu tehniline valmistaja — on tähtsamaks tööstusharuks igas riigis. Seepärast peab ta ka leidma vääriulist kaitset valitsuse silmis, mitte vähem, kui teised töös-

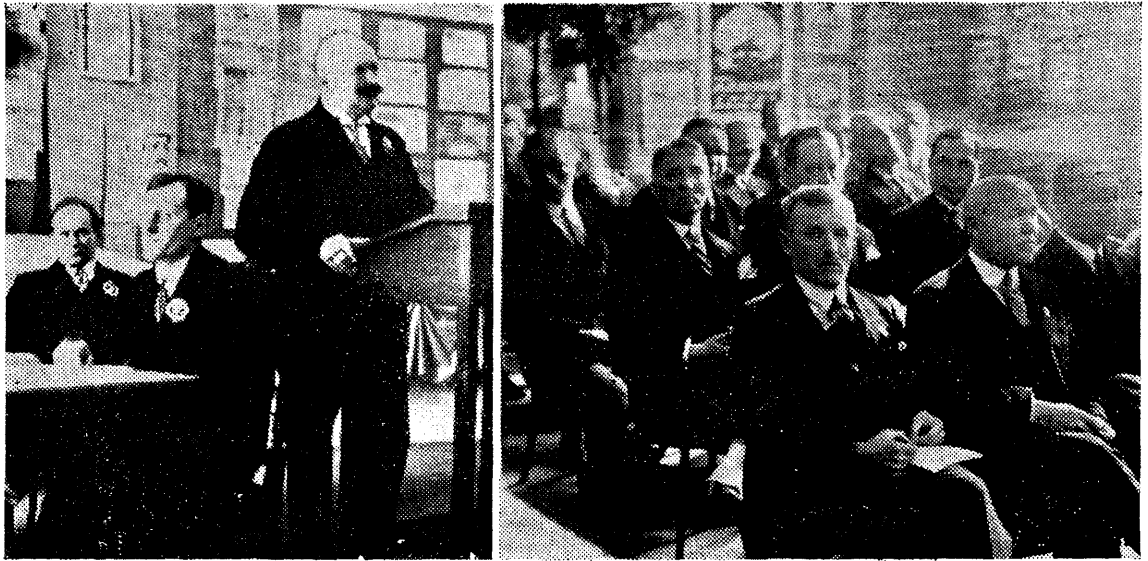
tusharud. Riik ei tohi astuda võistlusse oma ettevõtete kaudu eratööstusega. Uute rükkikodade asutamisel tuleb nõuda omanikelt kapitali ja juhtidel tööoskust. Töökaitse arenemine noortes riikides ei tohi ette rutata vanadest tööstusmaadest. Haigekassades olgu tööandjail ja töölisel ühesugused õigused ja kohustused.

2. On tarviline, et trükitööstuse tulev põlv oleks vääriulist ette valmistatud. Selleks on vajaline kooli ja kutse koostöö, noorte õpetamine olgu töötundjate kätes, tuleb panna maksma kohavahetuse keeld õppeajal. Naisladuja on enesele võitnud eluõiguse ja tuleb tunnustada meestöölise ühevääriiliseks. Ka tööjuhtide kasvatamine tuleb seada kindlale alusele.

3. Vahekord töölisega olgu rajatud tööstuse heakäigule. Töötasu tõstmisele peab vastama tööviljakuse tõus. Põhimõtteliselt on raske eitada moodsaid töölisiikumise tegureid: töölisvanemate instituti, ametiühisusi ja kollektiivlepinguid. Kui need ettevõtted kipuvad ähvardama tööstuse heakäiku, siis on töösturite kohus säärasele sammudele ühisel jõul ja kindlasti astuda vastu.

4. Ettevõtjate omavaheline läbikäimine sündigu tugeva organisatsiooni kaudu, kes tarbekorral oma otsustava sõna võib öelda mihhasti töökonfliktide lahendamise kui ka trükitööde hindade allasurumise puhul.

(Sellega lõppes kongressi esimene tööpäev. Teise päeva kirjeldus järgmises nr-is.)

Fr. Uibopuu avakõnet pidamas. Vasakul: Auvõõrad — välisminister J. Lattik ja majandusminister J. Zimmermann. Nende taga Läti ja Soome saadikud ja prof. Püip. Kolmandas reas linnapea Uesson.

Esimene Eesti trükiteöde näitus Tallinnas.

Börsi saalides 31. maist kuni 7. juunini 1930.

Näituse avamisel viibisid: majandusmin. J. Zimmermann, sise- ja kohtuminister A. Anderkopp, välisminister J. Lattik ja teedeminister A. Jürman, Soome saadik Vuorimaa saatkonna sekretär Snellmanniga ja Läti saadik Sarvins oma sekretäri Raciņšiga, Tallinna linnapea Uesson ja teisi. Juhatuse laua taga olid aset võtnud kongressi liikmed, kus peale eestlaste veel 9 soomlast ja 3 lätlast.

Tervituskõne pidas Fr. Uibopuu, mille järelle majandusminister J. Zimmermann näituse avas ja vabariigi valitsuse nimel tervitusi ütles. Selle järel tervitas näitust linnapea Uesson ja Soome ning Läti trükiteösturite esindajad. Lõpusõna ütles Eesti graafika- ja Raamatuköitmisööstuse Ettevõtjate ühingu juhatuse liige A. Veiler.

*

Näitus oli väga huviküllane ja tähelepanuväärne, andes ülevaatliku läbilõike meie trükikunsti arengust 300 aasta jooksul (1632. aastast kuni viimase ajani). Väljapanekuid oli saadud pea igalt kodumaa trükikojalt, Tartu ülikoolilt ja kirjanduseeltsidelt.

Ajalehtede osas võis näha haruldasi eksemplare, nagu: esimene Eesti ajaleht, mis ilmus Põltsamaal 1766. a. — „Lühikesse õpetusse, mis sees mõnned head rohitud ning nouud teada antakse“, „Näddala Leht“ 1821. aastast, „Tartu Eesti Seitung“ (1880), „Tallinna Sõber“, „Valgus“, „Olevik“ ja teisi vanemaid ajalehti; siis 1905. aasta lehtede seeria — „Vabadus“, „Hommik“, „Võitleja“, „Eestlane“ jne.

Raamatute hulgas paistsid silma vanemaid trükikunsti saavutusi — vaimulikke raamatuid pulma-laule (1770), piibleid, kalendreid j. m. Palju huvitavaid vanaaja trükiteöde oli näitusele välja pannud Saksa-Eesti Kirjanduse Selts Tallinnas, — peamiselt tooted 1632. aastast alates. Nende hulgas mõned Stahli teosed, esimene eestikeelne lauluraamat jm. Lauluraamatus, nagu lehekülje ülesvõtetelt (v. lhk. 37) näha võime, on pealkirjad saksakeelsed, kuna laulusalmid on eestikeelsed.

1700. aastast võis näha trükiteotena Tallinna gümnaasiumi pühendus kuningas Karl XII-le tema sissesõidu puhul Tallinna, ja samast aastast Narva linna kodanikkude tänuavaldus kuningas Karl XII-le võidu puhul venelaste üle.

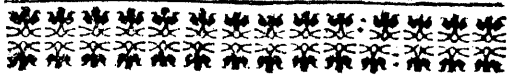
Uuemast ajast olid huviaravad lauluisa Kreutzwaldi „Viinakatk“ (1840) ja Kreutzwaldi leping Laakmanni trükikojaga, millel peal Kreutzwaldi isikline pitser huvitava kujundiga.

Näitusel oli esitatud palju trükiteoteid Vene tsensuuri ajast „mahatõmmatud“ kohtadega trükipoognate näol j. m.

Eriosakonna näitusel moodustas raamatuköitmisö osakond. Oli välja pandud huvitavaid vanalaadilisi köiteid kuldilustustega, pergamentist, nahast — kuuluvaid mitmesse ajajärku.

Kõige täielikum oli muidugi see osa trükiteöde saadustest, mis kuulub Eesti aega, alates 1918. aastast. Oli välja pandud kirju kogu kõige mitmekesisemaid töid; dokumente okupatsioonijast, vabadussõja päevilt jne.

88(1.)88

Dom Heil. Catechismo ins gemein,

Vun last uns Christen frölich sein/2c.

Im Ehon:

Aun seet euch lieben Christen gemein/2c.
Henrici Gölekenij.

E T kühlem müdt se Dypeduff
Kumb Jumlast meil on andut/
Se Põha Catechismuss
Mc wihes Tüctis pandut/
Neist laulalem müdt rõhmusast
Ninck keckest Südda Põhhiast
Keick meije Jum'la Lapset.

Se ehmenn' Tüct needt Restuffet
Se õigle Tee meit õpwat/
Needt wostem kecke eff' malt Kett/
Et surjat Himmul lõpwat/
Needt kestwat Jum'la armasta
Ninck omma Liggimesse kah/
Meij' ollem' muuro huckas.

2

Lehekülj esimesest eestikeelsest lauluraamatust.

★ Mitmesugust. ★

Ketserlikke tõekspidamusi. Kui kuulud kuskile ühingusse, siis igal parajal ja mitteparajal ajal ja kohal kõnele oma ühingust võimalikult halvaks panevalt ja mõnitavalt.

Sajata ja pahanda alati selle üle, et ühing midagi ära ei tee, kuid hoi a ennast hoolega igast ühingu eluavaldusest kui katkust eemale. Üldse ära tee kunagi niisugust rumalust, et minna teistega ühisele arupidamisele, sest seal võiksid tõepoolest kõne alla tulla ka niisugused küsimused, mis sind huvitavad.

Kui sind kutsutakse koosolekule, siis ära mine sinna, muidu ei saa sa hiljem kiruda teisi tehtud otustest pärast.

Kui ise juhtud koosolekul olema, kus ühiselt teistega mingi otsuse teed, siis ei pruugi sa veel arvama jääda, et see otsus ka sinu kohta maksev on. Tea ikka ja alati, et sina oled erand. Rääkida ja lubada võib ju palju, kuid ega see veel tähenda, et seda kõike täitma peab.

Kui peaks juhtuma, et enamus mingi otsuse teeb, mis sulle ei meeldi, siis astu jalamaid ühingust välja

ja asuta uus ühing. Kuigi sa tead, et mõni „kolmas“ toimib põhimõtte kohaselt: jaota ja valitse, aga mis peaks see sulle korda minema. Sinu huviasi on selleks korra „balkaniseeritud“ ja see on kõditav.

Ja kui selles uues ühingus ka kõik nii ei lähe nagu sa arvasid, siis loobu üldse seesugusest tänamatust ühistööst. Hoi kõigest eemale, — ela erakuna, sest sel moel kasvab su ärisõprade ring märksa.

Kui sul on mingi ettevõtte, ja naabril ka, ja kui sa oled kuulda saanud, et naabril veel mõni tellija truuks on jäänud, siis mine selle tellija juure ja tee talle selgeks, et sa võiksid tema töö — kui mitte just päris muidu, siis kindlasti poolmuidu valmis teha. See on väga tulus naabril aga eriti sinu enese majandusele.

Oma kaasvõitlejatest-ühinguliigetest räägi kõiki võimalikke ja võimatuid asju. Ettevaatlikult võid neid isegi idiotideks nimetada. Seda tee aga ainult selle kuulates, kes peab kinni põhimõttest: ütle mulle, kellega sa läbi käid ja ma ütlen, kes sa oled.

—nn.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Rudolph Becker'i graafikatööstuse abinõude suu-äri ja kirjastus Leipzigis on välja lasknud raamatukese, nime all: „Hochdruck, Flachdruck, Tiefdruck“. (Kõrgetrükk — raamatutrükk, lametrükk — kivi- ja offsettrükk ja sügavtrükk.) Raamat on väikekaustaline; sisaldab 40-lehekülje ümber teskti, mida aitavad selgitada 9 mitmesuguses trükiharus valmistatud värvilist vahelehte. Raamatu väikese kausta peale vaatamata annab see küllalt ülevaatliku mõiste ülevalmainitud kolmest trükieriharust.

Käesolev raamatuke on arvult kaheksas teiste omataoliste taskukäsiraamatute seas, mis varem ilmunud samalt kirjastajalt; hinnaks on RM. 1.—

Tellida: Rudolph Becker, Leipzig C 1, Stephanstrasse 8 (Saksamaa).

*

Tähevalamise vabrikult „Schriftguss A.-G.“ (vorm. Brüder Butter, Dresden N6) on saadetud nim. vabriku poolt väljalastud uuemate kirjade prooviraamatud. Tähelepanuväärsemaid kirju neis: „CITO“ — negatiiv-versaalkiri (ainult suurtähed), võrdlemisi ilus ja mõjuv kiri reklaami alal. „DIVINA“ — elegantne, õrn kaardikiri, millel, vaata-mata oma kirjutuskirja iseloomule, hõlpsasti murduvad ülerippuvad sabad ja nurgad puuduvad. „SUPER-GRÖTESK“ — harilik, poolpaks, paks — selge, rahulik, mitmekülgse tarvitamisvõimalusega aktsidents-kiri. Peale mainitute omab nimetatud vabrik õige rikkaliku valiku mitmesugustest tüüpi-dest, milledega tutvunemiseks asjast huvitatud võivad prooviraamatud nõutada ülimal mainit aadressi järel.

Sisu eest vastutaja: Dir. Fr. Uibopuu. Tegev toimetaja ja tehniliste artiklite eest vastutaja Paul Treumann.

Ajakirja jaoks määratud kirjad ja saadetised, samuti ka ajak. tellimised adresseerida: Tallinn, A.-s. „Ühiselu“ trükikoda, Pikk 42 „Eesti Graafika“.

★ **Graafikatööstuse agentuur****J. Blumenfeldt**

Tallinn, Klaasingi 3-a

**Trükitähed, kiirpressid,
ladumis- & köitemasinaid**

Üotab tellimisi vastu ja valmistab kunstnöuete kohaselt kunstnik **Edmund Arnold Blumenfeldt**'i juhatusel igasuguseid kavu, skeeme, plakate, etikette, raamatukaasi, kirjapäid, vabrikumärke, ilustusi, klisheid, jooniseid, ühe- ja mitmevärvilisi kaubareklaame j. n. e. j. n. e.

Graafikatööstuse tarvete äri KRISTJAN UGGUR

Riia „GUTENBERG'i“ osakond. Tallinn, Pikk tän. 38. Telefon (2)28-80.

Pakub soodsamini: moodsaid raamatu- ja tiitlikirju-, plakatikirju, rante, vinjette ja raamatullustusi, vaskjooni ja süstemaatilist täidismaterjali, meteoroloogia-, matemaatika- ja sõiduplaanimärke, vaskkirju raamatuköitjalle, samuti igasuguseid graafikatööstuse masinaid, nagu raamatu- ja sügavtrüki-rotatsioon-masinaid, raamatu- ja kivitrukikiirpresse, tiigel- ja boston-trükimasinaid, offset-masinaid, kiirlõikajaid ja igasuguseid lõikemasinaid, voltimis- ja ladumismasinaid, traadi- ja niidi-heftimis-masinaid, perforeerimis- ja papikääre, papimurdmismasinaid, soonimis-, täkkimis- ja murde-masinaid, numeraatoreid ja lehekülje nummerdamise masinaid, stantsimismasinaid, survepresse, kimbu- ja kihipresse, tsinkograafia kogusiseseadeid jne. jne.

Ladus: igasugu graafikatehnika värvid, pronksid, tähed, tädis- ja vahematerjal, heftimistraat, kõiksugused abinõud ning tarbed.

J. HÜLB

TALLINN, MAAKRI 22-9

★

Telefon 308-09.

Masinatevabriku **KARL KRAUSE**, Leipzig, ainuesindus.

Soovitab trükikodadele igasuguseid

Rotatsioonitrüki-
Raamatutrüki-
Sügavtrüki-
Offsettrüki-
Kivitrüki- ja
Ladu-

masinaid.

Stereotüüpi- ja tsinkograafia-aparaate
ja abinõusid. ★ Raamatuköitmise- ja
karbitööstuse sisseseadeid.

★

Ainult kõrgeväärtuslikud masinaid.
Korralik teenimine ja asjatundlik nõuanne.

